

כבוד ספרים

ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל: (דברים לא, יט)

מצוות כתיבת ס"ת בזמן הזה

בטור (יור"ד סי' ער) כתב בשם הרא"ש בהלכות קטנות שזה לא נאמר אלא לדורות הראשונים שהיו כותבין ס"ת ולומדין בה, אבל האידנא שכותבין ס"ת ומניחין אותם בביהכ"נ לקרות בהן ברבים, מצות עשה על כל אדם מישראל אשר ידו משגת לכתוב ה' חומשי תורה ומשנה וגמרא ופירושו ולהגות בהם הוא ובניו. היינו דמצות כתיבת ס"ת היא כדי ללמוד בה, דכתיב "ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם", וע"י הגמרא ופירושיה, ידע פירוש המצוות והדינין על בוריין, ואשר על כן, הן הן הספרים שאדם מצווה לכותבן.

וכתב עלה הב"י, דודאי לא בא הרא"ש לפטור לאדם ממצות כתיבת ס"ת ולהחליפה בחומשים ופירושיהן, ולא בא אלא לחדש לנו חיוב על כתיבת חומשים ופירושיהן, אבל לכתוב ס"ת לקרות בו פשיטא דגם האידנא זהו עיקר קיום מצות העשה. שהרי הוא נוהג בו, כמו שהיו נוהגין בדורות הראשונים.

והחת"ס (יור"ד סימן רנד) הסביר בזה, דלא אמר הרא"ש לדבריו, אלא אם נדרוש טעמא דקרא, לומר שטעם המצוה של כתיבת ס"ת הוא כדי ללמוד מתוכה, דא"כ ממילא עיקר החיוב הוא על פירושי התורה ולא על תורה שבכתב. אך אנן קיי"ל דלא דרשינן טעמא דקרא להקל אלא רק להחמיר דרשינן, וממילא לחייבו לכתוב גם פירושי התורה שפיר מחייבין ליה, דדרשינן טעמא דקרא לחומרא, אבל לפטרו מכתבת תורה שבכתב זה לא אמרינן, דלהקל לא דרשינן טעמא דקרא.

ויל"ע בדבריו דהא בגמרא בב"מ (קטו, א) איתא דהיכא דהטעם מפורש בקרא, לכו"ע דרשינן טעמא דקרא אף לקולא, והרי הכא הטעם מפורש בקרא כמ"ש הרא"ש הנ"ל, "מצות כתיבת ס"ת הוא כדי ללמוד בה דכתיב ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם". וא"כ לכו"ע נוכל לדרוש אף לקולא, וצ"ע.

מכירת ספרים בזה"ז

כתוב בשו"ע (יור"ד רע, ב) האידנא, מצוה לכתוב חומשי תורה ומשנה וגמרא ופירושיהן, ולא ימכרם אם לא ללמוד תורה ולישא אשה. מבואר דעתו שהאיסור למכור ס"ת שייך בזה"ז לענין מכירת ספרים, וצ"ע א"כ "מנהג העולם" שלא מקפידים בזה. ועי' בפתחי תשובה שמציין לדברי התפארת למשה שמיקל, ויעיין בדבריו (שם) שהב"י הביא דברי רבינו מנוח דדוקא ס"ת העשוי לקרות ברבים אבל ספרי יחידים מוכרים ומפלפל בדבריו, וכתב התפא"ל דה"פ של הר"ר מנוח דדוקא ס"ת אסור למכור משום שהוא עשוי לקרות ברבים, אבל ספרי יחידים ר"ל שאר ספרים שאינם שייכים לקרות ברבים כלל, ואין שייכים בהם רק ליחיד, מותר למכור אף בזמן הזה

שאר ספרים הם עיקר המצוה, מ"מ מותר למוכרם שע"מ כן לקחום או עשאום ול"ד לס"ת, עי"ש דן בזה באריכות.

השארית ספר פתוח

כתוב בשו"ע (יו"ד רעז, א) כתב היריעה ובא להניחה כדי שתתייבש, לא יהפוך הכתב למטה. אף על פי שמכוין כדי שלא יעלה אבק על הכתב, מכל מקום דרך בזיון הוא, אלא יהיה פני הכתב למעלה, ויפרוש עליו בגד.

מקור הדין הוא בעירובין (צז, א) היה קורא בראש הגג ונתגלגל הספר מידו עד שלא הגיע לעשרה טפחים גוללו אצלו משהגיע לעשרה טפחים הופכו על הכתב, ומק' בגמ' (צח, ב) ומי שרי והתניא כותבי ספרים תפילין ומזוזות לא התירו להן להפך יריעה על פניה אלא פורס עליה את הבגד, ומשני התם אפשר הכא לא אפשר, ואי לא אפיך איכא בזיון כתבי הקודש טפי.

ועי' בש"ך שהביא בשם הב"ח דמירושלמי דמגילה יש ללמוד שלא ילך אדם לחוץ ויניח הספר פתוח אם אין עליו מפה, וז"ל הירושלמי (מגילה פ"א הל' ט) ר' אחא בשם ר' שמואל בר נחמן ספר שאין עליו מפה הופכו על הכתב כדי שלא יתבזה הכתב, וכתב הב"ח דלאו דוקא ס"ת דה"ה שאר ספרים. וצ"ע למה לא הביא מההיא דעירובין דמבואר שהיכא שאפשר אין להניח ספר מגולה. והנה בספר דעת קדושים (סי' רעז) חולק על הב"ח על פי מש"כ רש"י שהסיבה שמכסים היריעות הוא משום שלא יפול עליו אבק, א"כ אין ראייה משם שיש איסור שהספר יהיה מגולה, דשם מיירי שהדיו עדיין לח ולכן האבק ידבק ביריעה, משא"כ היכא שהדיו יבש אפשר לנקות. ומזה שאסור להניח ספר שנתגלגל שם מיירי שמגולה לרבים ויש בזה גנאי, משא"כ בבית ליכא גנאי, ולפי"ז מובן למה לא הביא ראייה מהבבלי, דשם יש חשש אבק משא"כ בירושלמי הבזיון הוא עצם זה שהספר מגולה.

מלאך הממונה על הדפים

וכתב הש"ך שידוע לחכמי האמת, שיש מלאך אחד נקרא ש"ד, והוא שומר דפין, על מי שמניח ספר פתוח ויוצא, שמשכח תלמודו. ויש כאלו שחושבים שעיקר הבעיה להשאיר ספרים פתוחים הוא משום השכחה, ולענ"ד זה טעות אלא הסיבה שהמלאך משכח לימודו הוא משום שזילזל בספרים הק', א"כ עיקר הסיבה לא להשאיר ספרים פתוחים הוא משום הבזיון לא משום השכחה. השואל בספר שלמת חיים (דלהלן) העיר דלמה לא חשיב זה בדברים דברים המשכחים (הוריות יג, ב). ואולי י"ל דתני ושייר, ושייר נמי הא דהובא בסוף ספר ראשית חכמה דהתופר בגדיו כשהוא לבוש קשה לשכחה, אבל כנראה דמאי דחשיב בהוריות קשה יותר מהני שנזכר, ולהכי לא חשיב להו בהדייהו.

בדרך ארעי

וכתב הערוך השולחן (שם ס"ק ב) דדווקא כשיצא לרחוב, אבל הנכנס מחדר לחדר או אפילו לחצר ולרחוב שלא על אריכת הזמן, אין חשש בזה. ולפי"ז מי שיצא מביה"מ לשירותים ודעתו לחזור מיד אינו צריך לסגור ספריו. אבל בשם הגריש"א זצ"ל ראיתי (גנזי הקודש פ"ב הע' ג) שאם הלך להביא ספר אין צריך לסגור ספריו, אבל אם הלך לשירותים צריך לסגור ספריו. וכן הביא שם בשם יבלחט"א הגר"ח קניבסקי שליט"א, שאם יצא חוץ לחדר צריך לסגור הספר, ואין המנהג כן.

כסוי במקצת

בשו"ת שלמת חיים (יו"ד סימן קסג) נשאל במה שהובא בש"ך (הנ"ל) שלא ילך אדם לחוץ ויניח הספר פתוח אם אין עליו מפה, דיש אנשים שנוהרים כשיוצאין שמניחים איזה דבר על הספר, אבל אינו מכסה את כל הספר. וכתב דלכאורה דבר זה היה שייך רק לטעם הקבלה שהובא שם דאפ"ל כך הוי בלי טעם, אבל אחרי שהביא מקור לזה מגמרא ערוכה אשר הטעם משמע שאינו לכבוד שהספר מגולה, גם יש לחוש שלא יפול איזה דבר עליו ולא יתלכלך, א"כ לכאורה בעינן דוקא לכסות את כל הספר, ועכ"פ שמקום הכתב יהא כולו מכוסה. והשיב הגרי"ח דאפשר ללמד זכות שהוא לשעה קלה ויש היכר, שוב לא נקרא בזיון. ובכל זאת, היותר טוב לסגור הספר.

כסוי בספר אחר

יש לדון האם מותר לכסות ספר פתוח בספר אחר, דהנה נחלקו הט"ז (יו"ד סימן רפב, יג) והמג"א (קנד, יד) האם מותר להביא ספר כדי להרים הספר שלומד בו, וז"ל הט"ז נראה לי דאותן אנשים שנוהגים בשעת לימודם בספר ורוצה להגביה הספר שלומד פושט ידו ולוקח ספר אחר ומניח תחת זה שלומד דאיסורא איכא משום בזיון, וגרע טפי ממניח הספר על ברכיו דסעיף ז', כי בזה מבזה הספר להיות לתשמיש מה שיוכל לעשות בעץ או באבן. עי"ש שרצה להביא ראיה להתיר ממש"כ בטור ושו"ע (או"ח סי' שט"ו) דמותר להניח בשבת ספר אחד מכאן וספר אחד מכאן וספר אחד על גביהן ולא חשיב אוהל כיון שא"צ לאויר שתחתיו, אבל כתב דליכא ראיה דהתם מיירי שצריך לכלל הג' ספרים וללמוד מכולן שיהיו מוכנים לפניו, וקמ"ל דלית בה משום אוהל, משא"כ כאן דמעשה עץ בעלמא שימש בספר והוי בזיון גדול כל שהוא מביאו ממקום למקום אפילו בשלחן אחד, אם לא שהספר התחתון מונח כבר ודאי שרי להניח השני עליו. המג"א (סימן קנד) מביא דברי הט"ז וחולק עלי. ואח"כ כתב שאם החמה זורחת ולא יכול ללמוד מותר להניח ספר אחד להיות לצל, אבל שלא לצורך אסור. וכתב המשנ"ב (קנד, לא) שאסור להשתמש בספר להנאתו כגון להגן בפני החמה או כדי שלא יראה חברו מה שעושה, אבל להניח ספר אחר תחת ספר שלומד בו כדי להגביהו יש להתיר, ואם מונח ספר אחד לכו"ע מותר להניח ספר אחר עליו. וכשהשמש זורחת על הספר שלומד בו יש להקל במקום הדחק להגן בספר אחר להיות לצל כיון שאינו עושה להנאתו. א"כ לפום ריהטא נ"ד תלוי במחלוקת מג"א וט"ז.

ועי' בפתחי תשובה (יו"ד רפב, יז) בשם ס' חמודי דניאל שמי שרוצה להניח ספר בתוך ספר בכדי שלא יהא צריך לחפש אח"כ נראה דאסור. וגם אסור להניח בספר שום דבר להשתמר.

אמנם בספר חסידים (סימן תתקט) כתב שאחד היה משים ספר שבעל פה על ספר שבכתב, א"ל חבירו למה תעשה כן, א"ל בעבור תקנת ספר שבכתב כי בזאת הכסוי אציל אותו מן אבק ועשן שעלה, ומוטב שאכסנו בקונטרסים תושבע"פ ולא בספר שכתוב בו תורה שבכתב.

ולפי"ז רצה לומר בעל ספר גנזי הקודש שלכו"ע מותר לכסות ספר בספר אחר, וכל הוויכוח של המג"א עם הט"ז אינו אלא היכא שמשמש בספר לצורכו, אע"ג דהוי לצורך לימודו, אבל היכא שהוא לצורך הגנת ספר לכו"ע מותר.

הנחת דברי חול על או בתוך ספר

עוד הביא מש"כ בספר חסידים (סי' תתצ"ח) שלא ישרטט קונטרסים על הספר, לפי שאין קדושה לקונטרסים עד שיכתבו בו משמע, דכשכתוב בו מותר להניח עליו. וכן פסק המשנ"ב (קנד, לא) שאל יניח קונטרסים שלא נכתבו בהם ד"ת בספר, ולא שום דבר. ולפי"ז אסור להניח דפים ריקים

בגמ', אפילו אם כוונתו כדי שיהיה מזומן אצלו כשיצטרך לכתוב חידושי תורה וכו'. וגם אסור להניח מגבות נייר במחזור, כדי שיהיה לו לנגב דמעותיו בימים נוראים. וז"ל ספר חסידים (סי' תתקז) אל יצניע אדם קונטרסים שלא נכתבו בספר להצניע, וקונטרסים שכותבים בו תורה שבכתב אל יצניע בספר שכתוב בו תושבע"פ, וקונטרס שכתוב בו תושבע"פ אל יצניע בספר שכתוב בו תורה שבכתב.

ולפי"ז אסור להניח עטים, משקפיים, כובע או נגן (mp3) וכדומה על ספר, ולדאבינו הרבה נכשלים בזה.

הצגת ספר בתערוכה

בשו"ת שרידי אש (ח"ב סימן עט) נשאל האם מותר להציג ספר תורה בתערוכה (exhibit), והשיב שיש לדון מצד טלטול ספר תורה למקום אחר שלא לצורך קריאה, כמבואר בשו"ע (או"ח קלה, יד) שאסור להוציא ספר תורה לבית האסורים שיושבים שם יהודים שרוצים לקרות בתורה בעשרה. גם יש איסור למסור ספר תורה לעכו"ם, וכן להניח ספר תורה פתוח. ולכן אם אפשר למנוע מזה בוודאי עדיף טפי.

אך אם יש בסירוב להציג ספר תורה בתערוכה חשש של עלבון הממשלה, ומאידך יש כאן בהצגת ספר תורה משום קידוש השם, כמו שכתב השואל, אז יש להקל ולהתיר הצגת הספר תורה בתיבה זכוכי. וטוב יותר לקחת ספר תורה פסול (ויותר טוב שיש בו פסול שאינו ראוי לתיקון). ואע"פ שגם לספר תורה פסול יש קדושת ספר תורה, מ"מ כל האחרונים מעדיפים בענינים דומים ספר תורה פסול.

ונמוקו להקל הוא, מה שהתירו להוציא ספר תורה לכבוד המלך (יו"ד רפ"ב פתחי תשובה ס"ק א'), וז"ל הפ"ת לענין מה שנוהגים בעת שנוסע המלך מטלטלים ס"ת לכבודו, ראיתי בתשובה כ"י מש"ב הגאון מהר"ר שבתי כ"ץ ז"ל שכתב שאין למחות בזה והביא ראיה ממ"ש הרמב"ם (הלכות אבל) דמפני כבוד מלכים כו' עוד הביא ראיות לזה. ובזמננו, שבטלה המלכות המכותרת, באה הממשלה במקומה.

טעם שני, שההצגה בתערוכה היא להראות יופי תורתנו הקדושה ולהרבות כבודה בעיני הבריות, וזה מותר. ועי' בשו"ת גור ארלי' יהודה (יור"ד סי' כ"ב), שהתיר לטלטל ספר תורה כדי להראות יפיו לאחרים, והביא ראיה ממס' יומא (ע, א) שהיו מביאים ס"ת מביתו וקורא בו כדי להראות חזותו לרבים, ועיי"ש בפירש"י.

ואין לחשוש למה שכתב בשו"ת ח"צ שאסור למכור ספר תורה בפומבי, דהתם יש בזיון לספר תורה, אבל בתערוכה אין בזיון לספר תורה, ואדרבא שמחשיבים אותו. וגם על דינו של הח"צ חולקים השבו"י, ועי' בברכי יוסף (יו"ד ע"ר ס"ק ב). וכדי לצאת ידי המחמירים, טוב לבקש אנשים יראים בלונגה, שיבואו בכל יום למקום התערוכה ולקרות בתורה ממקום הפתוח.

אמנם בספר חשוקי חמד (ב"ק כה, א) נשאל ל אדם שיש לו ס"ת עתיק שוה הון רב והוא רצה למכור אותו למוזיאון בחו"ל, הס"ת מונח בארון קודש באחד מבתי הכנסת, ושואלים הגבאים האם מותר "להעלים" את ספרי התורה, כדי שלא ימכר למוזיאון, ויתכן שיהיה מוטל שם בבזיון, או אולי עצם המכירה היא בזיון. והרי נאמר בדעת זקנים מבעלי התוס' (בראשית כה, לד) על הפסוק "ויבז עשיו" וכו' וז"ל: מכבר היה מבזה אותה ועל כן לקחה יעקב ממנו, ונמצא בספר ר'

יהודה החסיד, מכאן אתה למד שאם יש ביד רשע ספר תורה או מצוה אחרת דמותר לצדיק לרמותו וליטלו ממנו, וא"כ גם כאן אולי מותר להעלים את הס"ת מבעליו.

ע"ש שהביא כל דברי השרידי אש, אבל כתב לעיין במש"כ בחשוקי חמד (גיטין מה, ב) בענין ארון קודש שנשרף, האם מותר להצניע את הס"ת בבית סמוך של גוי, כדי שיוכלו לקרוא בו בשבת. והביא את דברי ספר חסידים (סימן תקלג) שכתב נכרי אחד שר ביקש ליהודים לפתוח הארון שיראה ספר תורה, א"ל זקן אחד אל תפתחו אל תראו לו, כי חזקיה חטא בזה שהראה את הארון לשרי מלך בבל, ומי שמראה ס"ת לנכרי ראוי לחפש אחריו לאחר מותו. ובשו"ת יהודה יעלה (יו"ד סימן רפט) גם העלה שאם אינו ידוע לאיזה צורך הגוי צריך, אסור למסור לו ס"ת, שהרי אינו יודע, לנהוג בו כבוד וקדושה ושמירה במקום נקי. ובשם מו"ח מרן הגריש"א זצ"ל כתב שאסור להחזיק ספר תורה בבית של נכרי, כי לא ישמור על כבודו, ואפילו אם תתבטל קריאת התורה עקב כך תתבטל, ולא ימסרו ספר תורה בידי גוי. אא"כ ישכרו ממנו חדר וינעלוהו, ולא תהיה אפשרות לנכרי להיכנס לחדר זה, ולשמא יפרוץ המנעול ויכנס ויבזה, אין צריך לחוש. ולכן למעשה בעניננו על פי ב"ד מותר לעשות כך, ואולי גם בלי ב"ד מותר מפני שמציל אותו מחטא, וכעין מה שכתב הנתיב"מ (סימן ג' סוף סק"א) וז"ל: נלפענ"ד דכיון דכופין אותו לקיים המצוה (כתובות פו, א) כל אדם מצווה להפריש חבירו מאיסור, אפילו מי שאינו בכלל ב"ד, כדמוכח (ב"ק כח, א) גבי נרצע שכלו ימיו, דיכול רבו להכותו כדי להפרישו מאיסור שפחה.

פיטום הקטורת

ולפי"ז יש לדון על מה שעושים בהרבה בתי כנסיות שכותבים פרשת הקטורת וברייתא דפיטום הקטורת על הקלף ושמים אותו במסגרת ותולים אותו על הקיר כדי שאנשים יכולים לומר אותו מתוך הקלף, ולהנ"ל צ"ע הרי הקלף מגולה ואסור להניחו אפילו יריעה אחד של ס"ת מגולה. אלא דאולי כסוי הזכוכית נחשב לכסוי, אבל אין זה פשוט, שאם החשש הוא שלא יתלכלך ניהא, אבל אם הטעם משום בזיון שפתוח לכל, אז גם כאן אולי יש בעיא. והיה אפשר לומר דכאן הוא פתוצ כדי שיקראו בו, אבל תינח בזמני תפלה, אבל חוץ לזמיני תפלה היה מן הראוי לכסותו במפה או דבר אחר. וראיתי מי שדן לענין "עלוני שבת" שמפיצים בכל בתי כנסיות שמשאירים אותם פתוחים, די"ל שרק דבר שדרכו להיות מכוסה יש בזיון בזה שפתוח, אבל דבר שכל כולו עשוי להיות פתוח אין בזה איסור. א"כ אולי י"ל גם כאן היות ודרך של ה"פיטום הקטורת" האלו להיות פתוח לית לן בה.

להכות על הספר או בספר

עוד כתב בספר חסידים (סימן רעו) מי שיש ספר תורה בידו לא יראה כעסו בספר להכות על הספר או להכות אחרים בספר, הרב שכועס על תלמידו לא יכנו בספר, והתלמיד לא יגן בספר מלקבל ההכאות אלא אם כן יש בהכאות סכנת נפשות.

ויש לדון לפי"ז האם מותר לגבאי להכות על סידורו כשרוצה להכריז שלא ישכחו יעו"י וכדומה. עוד יש לדון האם מותר תוך לימודו כשרוצה להדגיש נקודה להכות על הגמ', וזה מצוי מאוד. וראיתי בספר גנזי הקודש (ג, ו) בשם מקור חיים שאסור לגבאי לדפוק על הספר, אע"פ שס"ח מיירי דרך כעס, אפ"ה יש כאן בזיון, ועי"ש שמחבר ספר הנ"ל ר"ל שדרך לימודו מותר, והוא על פי פסק של הגר"ח פ"פ שיינברג זצ"ל ויבלחטו"א הגר"נ קרליץ שליט"א שאע"פ שאסור לישען על ספר אבל לצורך לימודו מותר, וצ"ע.

ישיבה על ספסל שיש עליו ספר

כתוב בשו"ע (יו"ד רפב, ז) אסור לישב על המטה שספר תורה עליה. וכתב הרמ"א דכ"ש שאסור להניחה ע"ג קרקע. מוסיף הרמ"א דה"ה בשאר ספרים.

היה שם ראשון

ישב במקומו ובא אחר והניח כתבי הקודש לידו על הספסל שיושב בו, יש מן האחרונים שכתבו שאף לאוסרים לשבת על מקום שמונחים עליו כתבי הקודש, אינו צריך לקום ממקומו, שמי ששם את הספר בצידו "בא בגבולו". ומדמה את זה למי שהיה יושב ובא אחר והתחיל להתפלל לידו שאינו חייב לקום, שהוא "בא בגבולו". ויש לדחות הראיה לפי אלו שסוברים שטעם האיסור לשבת תוך ד"א הוא משום שמבלבל כוונתו א"כ לא שייך לכאן, דשם "איהו דאפסיד אנפשיה", משא"כ כאן היושב מבזה הספר בישיבתו.

העמדת הספר

ומה ש"נהוג" שמעמידים הספרים לכאורה אין לזה מקור להלכה, ובספר גנזי הקודש (פ"ב הע' טו) הביא בשם הגריש"א והגרש"ז זצ"ל לאסור, וכן הביא מ"בעל המעשה" שהורה לו הגר"מ פיינשטיין זצ"ל לאסור, וכדבריהם הסכים יבלחט"א הגר"נ קרליץ שליט"א. אלא שבספר אז נדברו (חלק יא סי' ד) כתב שבמקום ביטול תורה יש לצדד להקל באופן זמני ועראי. ובאמת אפילו לענין לישב על גבי ספסל שיש עליו ספרים כתב הב"י בשם רבינו מנוח די"א דדווקא ס"ת אסור אבל ספרים אחרים לא מחמירין בהו, אלא דטוב להחמיר, אבל דדווקא שלא בשעת בית המדרש, אבל בזמן בית המדרש והמקום צר לתלמידים מותר לישב בשוה עם הספרים והפירושים, וכך נוהג ה"ר משולם מברדש"י, אך כשלא היה במקום בית המדרש היה מדקדק שיהיה הספר נתון ע"ג דבר אחר כל שהוא. אבל הביא הב"י שבעל ספר ארחות חיים כתב בסוף ספרו שאין להקל בדבר שלא יראה כמזלזל בכבוד הספרים. ועי"ע בשו"ת רדב"ז (ח"ג סימן תקטו) שנשאל מהו לישב ע"ג מטה או ספסל שיש עליה ספרי תלמוד או פוסקים וכיוצא בהם, שיש כמה בני אדם שאין מקפידין בזה, והשיב שהוא מחמיר על עצמו לתת כבוד והזרז לתורתנו הקדושה, אבל לגבי דינא מותר הוא.

אדם שלומד כשנח במטה

אדם שהוא חולה או חלש ולומד כשהוא מושכב במטתו, כתבו הפוסקים שאסור לו להניח ספר על המטה וללמוד בו, שהרי הוא כמו שיושב ע"ג ספסל שיש עליו ספר. אבל הובא בשם הגר"נ קרליץ שליט"א שהחזו"א היקל להניח ספר על הכרית. ואע"ג שאמר החזו"א שלא ילמדו ממנו, כוונתו היה לענין ללמוד כשהוא מושכב במטה, ולא לענין הנחת הספר על הכרית.

ספסל שעשוי מושבים נפרדים

בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' יא) נשאל לענין שורה של כסאות המחוברים יחד ע"י מוט ברזל בביהכ"נ אם נחשבים כספסל אחד לענין לשום עליהם חומש ושאר ספרי קודש. והשיב שבנ"ד אין חשש בזה, חדא דאיסור ישיבה בשאר ספרי הק' מלבד ס"ת רק מצד החומרא, ע"ש בב"י ובש"ך. ועוד דנ"ד באמת כסאות נפרדות הם רק למטה חברים לצורך השתמשות הרבים, אבל כיון שלמעלה כל אחד כסא בפנ"ע היכר גמור יש בזה וקרוב הדבר לומר דגם בס"ת מותר. פעם

שמעתי שדעת הגריש"א זצ"ל לאסור, אבל בספר בגנזי הקודש הביא בשמו להתיר, וכן נראה שהוא הפשטות.

הפיכת ספר על פניה

יש כאלה שלא רוצים להניח ספריהם פתוחים ולכן הופכים אותם על פניהם. והנה כתוב בשו"ע (יו"ד רפב, ה) אין זורקין כתבי הקדש, ואפילו הלכות ואגדות. וכתב הרמ"א ואסור להפוך אותו על פניהם, וכשמצאו כך צריך להפכן. וכתב החיד"א בשו"ר ברכה שהרבה אינן נזהרים בזה, וכשקורין אותו לס"ת או אפילו כשפוסקין למילי דעלמא, הספר שהוא קורא או חומש או תהלים וכיוצא, הופכו על פניו, **והם עתידין ליתן את הדין, ולמוכיחים ינעם.** ובהערות על השו"ר ברכה כתב ש"ל פשוט דיותר טוב להשאירו פתוח, הגם שאינו ראוי, מאשר להופכו. ולי נראה פשוט דיותר טוב להופכו מלהניחו פתוח, אלא שעליו לסוגרו ולא להניחו פתוח, וזה גמ' מפורשת שהבאנו לעיל שהיכא שהתגלגל ס"ת הופכו על פניו ואינו מניחו פתוח, (היכא דא"א לכסותו כמבואר בסוגיא שם).